

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА І СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Проведена інтегральна оцінка і структурний аналіз соціально-економічного розвитку регіонів України. Автором виявлено, що динаміка основних економічних показників у регіонах свідчить про зростання диспропорцій у їх розвитку, має нестійкий характер і значною мірою залежить від впливу різноманітних чинників. В статті доведено, що проблема зменшення існуючих диспропорцій і дезінтегрованості економічного простору держави повинна бути відображена в довгостроковій стратегії соціально-економічного розвитку регіону

Вступ. В умовах становлення ринкових відносин кожен регіон має право здійснювати цілеспрямовану соціально-економічну політику з урахуванням своїх внутрішніх інтересів, наявності відповідних матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, необхідності реалізації місцевих цілей і завдань.

Під регіоном в сучасній літературі розуміється цілісна, адміністративно визначена частина країни, якій властива певна спільність природних та соціально-економічних характеристик, що зумовлює доцільність її розвитку за єдиною регіонально-конкретизованою стратегією, яка повинна виходити із загальнодержавних цілей і враховувати інтереси, можливості та бар'єри розвитку даного регіону [1].

Постановка проблеми. В умовах становлення ринкових відносин пріоритетними завданнями розвитку регіону є розробка стратегії регіонального розвитку з метою здійснення глибоких якісних перетворень у всіх сферах соціального життя, забезпечення сталого економічного зростання, яке сприятиме утвердженню інноваційної моделі розвитку та соціальної переорієнтації економічної політики.

Викладення основного матеріалу. Стратегічне планування регіонального розвитку сьогодні є актуальним завданням, вивчення і вирішення якого має велику практичну значущість. Величезну увагу даній проблематиці регіонального розвитку приділяли в своїх дослідженнях такі видатні

науковці, серед яких проф. А. Гальчинський, проф. З.С. Варналій, д.е.н. С. Вовканич, член-кореспондент НАН України Б. Данилишин, д.е.н. Т. Заєць та ін.

Публіковані в науковій літературі матеріали більше відображають стратегію розвитку території, чим методологічні основи її розробки і показують відсутність загальних принципів і підходів у цій роботі. Розробці стратегії соціально-економічного розвитку регіону повинно передувати оцінка і структурний аналіз соціально-економічного розвитку регіонів України, що і є метою даного дослідження.

У цілому для всіх регіонів впродовж останніх років були характерними негативні тенденції соціально-економічного розвитку. При оцінці соціально-економічного розвитку регіону доцільно врахувати наступні фактори:

- соціально-демографічний стан в регіоні;
- природно-кліматичні умови;
- рівень розвитку соціальної інфраструктури у міських та сільських поселеннях регіону;
- потенційні можливості регіональних інвесторів;
- кількісні характеристики розвитку соціальної інфраструктури у розвинених країнах світу та у провідних областях України [2].

В Україні ситуація характеризується глибоким і стійким спадом виробництва в основних галузях, кризовим станом у сфері фінансово-бюджетного забезпечення. Країні необхідна реструктуризація виробництва

прискореними темпами, оскільки його економіка і соціальна сфера знаходяться в кризовому становищі, вихід з якого вимагає екстрених заходів і значних фінансових вливань.

Нині в Україні продовжується територіальний перерозподіл економічного потенціалу та зосередження його у найпотужніших регіонах. За узагальнюючим індикатором рівня економічного розвитку – показником обсягу ВВП на одну особу продовжує зростати міжрегіональна диференціація регіонів. Так, найбільший обсяг ВВП у 2005 р. відмічався у місті Києві, де цей показник складав – 28,8 тис. грн., а найменший – у Чернівецькій (4,7 тис. грн), Тернопільській (4,7 тис. грн) та Закарпатській областях (5,4 тис. грн). В середньому по регіонам України ВВП на душу населення становив 9,4 тис. грн (рис. 1).

Протягом 2005 року в цілому по Україні фізичний обсяг валового внутрішнього продукту збільшився на 2,7 %. Разом з тим, в деяких регіонах відбувається зменшення ВВП, до них належать Закарпатська (обсяг ВВП скоротився на 1,5 %), Львівська (на 1,9 %), Одеська (на 0,4 %), Полтавська (на 0,8 %), Херсонська (на 0,8 %).

Характеризуючи ВВП в динаміці варто зазначити, що найбільш сприятливими роками для України були 2001, де приріст ВВП становив 13,6 %, та 2004 рік (індекс фізичного обсягу ВВП становив 112,1 % до попереднього року) [3].

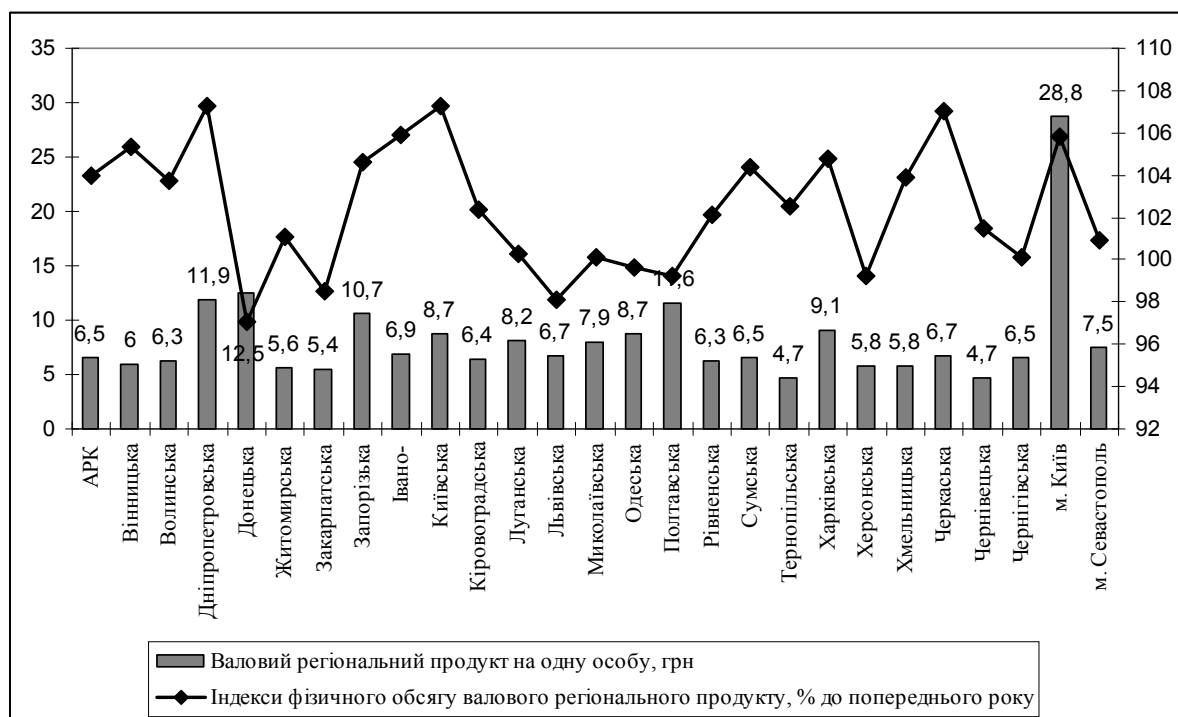

Рис. 1. Валовий регіональний продукт у 2005 році

Збільшується диференціація регіонів за рівнем промислового розвитку. Як зазначалося раніше, у багатьох регіонах України у промисловості домінують 1-2 галузі, а в обсязі реалізованої продукції переважно частку займають галузі сировинної продукції – біля 70,0 %. Це зумовлює низьку конкурентоспроможність таких регіонів на зовнішніх ринках та невеликі масштаби податкоспроможності.

В цілому 2006 рік характеризується погіршенням динаміки основних макроекономічних показників у державі й, відповідно, показників економічного розвитку регіонів [4]. Так, приріст промислового виробництва у 2006 році в цілому по Україні становив 6,2 % (у 2004 – 12,5 %, у 2003 – 115,8 %).

Протягом 2006 року кількість промислових підприємств скоротилася на 150 одиниць, причому таке зменшення характерно для переробної промисловості (з 50487 у 2005 році до 50038 у 2006). Натомість у добувній промисловості відбулося зростання кількості

підприємств (на 137 одиниць). Разом з тим за досліджуваний період підприємствами переробної промисловості було забезпечено зростання обсягу промислової продукції на 6,3 %, добувної – лише на 5,8 (табл. 1).

Таблиця 1. Основні показники розвитку промисловості за видами діяльності у 2004-2006 роках

Показники	2004		2005		2006	
	К-сть промислових підприємств	Індекс обсягу продукції промисловості	К-сть промислових підприємств	Індекс обсягу продукції промисловості	К-сть промислових підприємств	Індекс обсягу продукції промисловості
Промисловість	53497	112,5	54558	103,1	54408	106,2
у т.ч. добувна промисловість	1271	104,1	1360	104,4	1517	105,8
переробна промисловість	49584	114,6	50487	103,0	50038	106,3

Оцінюючи розвиток промисловості в регіональному вимірі слід зазначити, що для більшості регіонів характерним є зростання обсягу промислової продукції. Найсприятливіша ситуація спостерігалася в 2006 році в м. Севастополь (на 36,0 %), Закарпатському (на 27,0 %), та Волинському (на 19,0 %) регіонах. Однак в деяких регіонах відбулося зменшення обсягу продукції промисловості (Івано-Франківська (на 9 % менше порівняно з 2005 роком), Одеська (на 9 %) та Херсонська (на 19 %) області [3].

В цілому можна зробити висновок, що динаміка основних економічних показників у регіонах свідчить про зростання диспропорцій у їх розвитку, має нестійкий характер і значною мірою залежить від впливу різноманітних чинників [4]. В таких умовах гостро постає проблема формування довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку регіону з метою зменшення існуючих диспропорцій і дезінтегрованості економічного простору держави.

Метою стратегії соціально-економічного розвитку регіону є забезпечення стійкого функціонування базових галузей економіки регіонів в довгостроковій перспективі, розвиток виробничої і соціальної інфраструктури та створення сприятливих умов для підвищення якості життя населення області; забезпечення значного поліпшення стану навколишнього середовища.

Досягнення цієї мети визначає необхідність вирішення наступних основних завдань:

- аналіз і прогнозування конкурентоспроможності продукції базових підприємств регіону на зовнішньому та внутрішньому ринках з урахуванням тенденцій розвитку світової і національної економік;

- визначення пріоритетних напрямів функціонування промислових комплексів на основі техніко-технологічного удосконалення (інновацій) виробництва та підвищення комплексності і завершеності використання мінеральної сировини;

- визначення форм і механізмів підтримки органами влади пріоритетних напрямів і проектів в базових галузях економіки області.

У сучасних умовах уряду доцільно приділити особливу увагу наступним напрямам:

- формуванню умов підвищення конкурентоспроможності продукції і послуг підприємств регіону на міжнародних і внутрішніх ринках;

- підготовці кадрів в сфері управління і господарській діяльності;

- розвиткові малого підприємництва.

Найважливішим етапом механізму реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону є організація управління та контроль за ходом виконання поставлених завдань економічного розвитку, оцінка соціально-економічної ефективності положень, що реалізуються.

Зміна економічної ситуації, соціально-економічна напруженість і складність технологічної перебудови виробництв визначили необхідність розглядати нові пріоритети в господарських відносинах.

Новою умовою трансформації та забезпечення економічного зростання є перебудова управління регіональним розвитком з метою розширення прав і самостійності регіонів щодо вирішення багатьох питань економічного і соціального характеру.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, в умовах активного залучення України до світових процесів глобалізації та регіоналізації особливої значимості набувають регіональні аспекти стратегії соціально-економічного розвитку країни. У контексті цього особливо актуальними є питання економічного та соціального розвитку регіонів на основі позитивних структурних зрушень галузевої, просторової та функціональної систем, відновлення й зміцнення ефективного співробітництва регіонів, зменшення міжрегіональних диспропорцій, раціонального використання економічного потенціалу регіону [4]. Динаміка основних економічних показників у регіонах свідчить про зростання диспропорцій у їх розвитку, має нестійкий характер і значною мірою залежить від впливу різноманітних чинників. Проблема зменшення існуючих диспропорцій і дезінтегрованості економічного простору держави повинна бути відображена в довгостроковій стратегії соціально-економічного розвитку регіону, метою якої є забезпечення стійкого функціонування базових галузей економіки регіонів в довгостроковій перспективі, розвиток виробничої і соціальної інфраструктури та створення сприятливих умов для підвищення якості життя населення області; забезпечення значного поліпшення стану навколишнього середовища.

Список використаної літератури:

1. Невелєв О.М., Данилишин Б.М. Сталий розвиток регіону: стратегічні напрями та механізми. – К.: НДІСЕП, 2002. – 128 с.
2. Осовська Г.В., Рижук С.М., Величко А.І. Проблеми соціально-економічного розвитку регіону: Монографія. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – 342 с.
3. www.ukrstat.gov.ua
4. Україна: стратегічні пріоритети: Аналітичні оцінки. – 2006 / За ред. А. Гальчинського. – К.: НІДС, 2004. – 344 с.

ЛЮБЧЕНКО Олексій Миколайович – кандидат економічних наук, докторант Ради по вивченню продуктивних сил України Національної академії наук України